

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 6 SEPTEMBER 1961 - No. 2302

Reisdeviezen

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Bagage- en ongevallenverzekeringen

Restaurant

CHALET SUISSE

Vous y choisirez votre plat préféré
parmi ses cent spécialités

Rotterdam, Kievitslaan 31, tél 12 52 48
Amsterdam, Leidseplein 10a, tel 6 21 05
Schéveningue, Boulevard, tél 55 84 00
La Haye, Noordeinde 123, tél 11 36 80

F. A. VOIGT & Co. N.V.

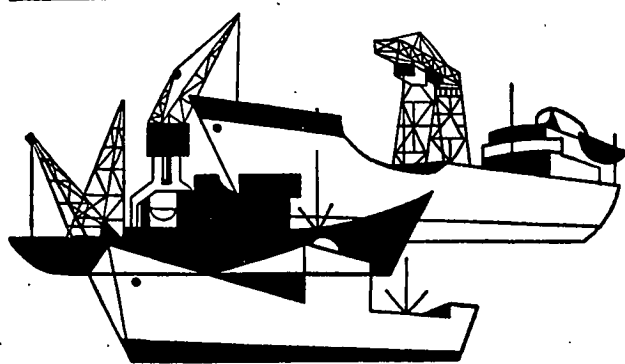
OPGERICHT 1857
CARGADOORS BEVRACHTERS

AGENTEN VAN

HANSA LIJN — BREMEN
OY FINNLINES LTD. — HELSINKI
SAXONIA LIJN — BREMEN

ROTTERDAM
VAN VOLLENHOVENSTRAAT 33
TELEFOON 11 59 00
TELEGRAMADRES-VOCOSHIP
TELEX 212 86

AMSTERDAM
ROKIN 109-111
TELEFOON 24 27 35
TELEGRAMADRES-VOCOSHIP
TELEX 122 85

N.V. CORNS. SWARTTOUW'S STUWADOORS MAATSCHAPPIJ

ROTTERDAM

AMSTERDAM-ANTWERPEN-GENT

MOMBASA-DAR ES SALAAM-TANGA-MTWARA

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoöchweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel: (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoöchweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Zelfhandhaving van het Westen

Het wordt in deze Berlijnse dagen wel steeds duidelijker dat zij die van de Russen nog redelijkheid verwachten en menen dat een verbetering van de verhouding Oost-West en dientengevolge een ontspanning in de politieke toestand „just around the corner” zou zijn, zich vleien met een ijdele hoop. Er is niets dat erop wijst dat de huidige scherpe tegenstelling niet nog vele jaren zal voortduren, wat overigens, indien men zich maar enigszins in de marxistische leer heeft verdiept, nauwelijks verwondering behoeft te baren. Dit houdt echter in dat men zich beter dan tot nu toe zal dienen te realiseren wat het voor het Westen betekent om gedurende een periode van onbekende maar voorlopig onbepaalde duur onderworpen te zijn aan een nimmer aflatende militaire, politieke, economische en psychologische druk van het Oostelijk blok. Een druk die bepaald meer kans heeft toe te nemen dan te verminderen, gezien het feit dat de zelfverzekerdheid van de communistische machthebbers, op het ogenblik al niet gering, nog lijkt te groeien in evenredigheid met de toename van hun nucleaire machtsmiddelen.

Een vooruitzicht dus van een lange periode waarin wij, ten koste van zware offers ten behoeve van de militaire en civiele verdediging, althans een verwoestende nucleaire oorlog hopen te voorkomen. Hierbij dienen wij te beseffen dat deze offers zonder enige twijfel nog toe zullen nemen. Verdergaande mechanisering, het steeds ingewikkelder worden van de apparatuur en vervanging van wat men vaak oorspronkelijk gekregen heeft spelen hierbij een rol. Maar met deze grote uitgaven zijn wij er allerminst. Want in deze lange periode van spanning zullen onze ideologische tegenstanders voortgaan ons over de gehele wereld te verwickelen in een zodanig politiek, economisch en psychologisch „catch as catch can”, dat wij alle moeite zullen hebben ons hierbij staande te houden. Dit temeer omdat deze door het communisme met alle oorbare en onoorbare middelen gevoerde worsteling wordt gevoerd in een wereld waarvan een groot gedeelte zich door allerlei oorzaken politiek en economisch toch al in een zeer labiel evenwicht bevindt.

Want, zonder nog in te gaan op het koude-oorlogs aspect hiervan is het duidelijk dat het probleem van de armoede der ontwikkelingsgebieden op zichzelf al iets is waar het Westen de handen vol aan zal hebben. Niet voor niets schrijft Paul G. Hoffmann in het lentenummer van het kwartaalblad „Forum” onder de titel „The war we must win”: „Only at our peril can we turn our backs on the revolution raging about us. It is the most pervasive, the most earth-shaking revolution in all human history — the revolt of two-thirds of the world's people against their abject poverty, against their frustrating ignorance, against their perpetual hunger, their chronic ill-health and

their early death”. Deze woorden zeggen genoeg. De taak die hier ligt zal van het Westen gedurende vele jaren grote sommen geld en het uitzenden van een aanzienlijk aantal deskundigen vragen. Hoeveel geld? Men spreekt nu nog van 1 pCt. van het nationaal inkomen. Maar er zijn deskundigen die het cijfer 2 pCt. noemen en die in hun gedachten al gaan naar 3! Ons risico, het gevaar dat wij zouden lopen indien wij deze strijd niet zouden willen voeren omdat wij menen dat de uitgaven voor de verdediging van ons eigen land al zwaar genoeg op onze economie drukken is uiteraard de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat deze landen zonder hulp zullen afglijden naar het communisme. Naast de humanitaire overwegingen dienen wij te beseffen dat het voor ons zelf een zeer gewichtig belang is om het lot van deze volkeren in een zodanig tempo te helpen verbeteren dat revoluties worden voorkomen.

Doch er is nog een derde complex van vraagstukken waar wij voor staan en wel de wedijver op wetenschappelijk en technisch gebied met de Sowjet-Unie. Want hoewel er in normale omstandigheden geen enkele reden voor ongerustheid zou behoeven te liggen in het feit dat de wetenschap in de U.S.S.R. zich met reuzenschreden ontwikkelt, in het kader van de ons opgedrongen koude oorlog is dat wel het geval. Het feit dat de Sowjet-Unie per miljoen inwoners tweemaal zoveel ingenieurs aflevert als de Verenigde Staten en vele malen meer dan de overige N.A.T.O.-landen is een ernstige zaak. Niet voor niets is er dan ook op instigatie van de Wetenschappelijke Commissie van de N.A.V.O. een studie van dit probleem gemaakt, hetgeen geresulteerd heeft in een rapport getiteld: „Increasing the effectiveness of Western Science”.

De ruimte laat niet toe nog verder op de strijd op alle fronten tussen Oost en West in te gaan (ruimtevaart!), maar het bovenstaande is zeker al voldoende om de vraag te doen rijzen: hebben wij wel voldoende overzicht van het totaal van de eisen die de wereldsituatie aan het Westen stelt en bestaat er in de vrije wereld voldoende coördinatie? Wij in Nederland lijken immers telkens verrast door de noodzaak van verhoging van uitgaven. Het lijkt dan ook gewenst op dit gebied tot een beter overzicht te geraken teneinde te weten waar wij nu aan toe zijn. Wellicht zou, nadat hieromtrent nationaal beraad heeft plaatsgevonden, dit probleem internationaal, bijv. in N.A.T.O.-verband, aan de orde kunnen worden gesteld. Hierbij zou wellicht kunnen worden gekomen tot een prioriteitsstelling en de beraming van maatregelen ter vergroting van de doeltreffendheid van de verdediging van de positie van het Westen.

's-Gravenhage.

H. BOS.
Vice-Admiraal b.d.
Directeur Defensiestudiecentrum.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Zelfhandhaving van het Westen, door Vice-Admiraal b.d. H. Bos.....	839	Defensielasten en inflatie, door Ir. H. Vos.....	845
De prijs der vrijheid, door Vice-Admiraal b.d. H. C. W. Moorman	840	Vooruitzichten voor Derde Dinsdag, door Drs. M. Janssen Fz.	847
De hoogte der defensie-uitgaven, door Mr. F. J. Kranenburg	843	Beschouwingen over oorlog en vrede, door Prof. Mr. B. V. A. Röling.....	849

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

De prijs der vrijheid

De Westerse wereld raakt geleidelijk aan vermoeid van de elkaar in eentonige regelmaat afwisselende dreigementen en vredesuitingen van kameraad-premier Chroestsjov. De natuurlijke reactie daarop, ook in Nederland, is dat er maar één antwoord is op dit afmattend gedoe en dat is zorgen dat het Westen de communistische wereld als gelijke — of sterkere — tegemoet kan treden op elk der terreinen waarop de strijd woedt, of kan gaan woeden, dus het politieke, zowel als het economische, het culturele en het militaire.

Dus ook op militair terrein. Dat lijkt logisch voor wie zich herinneren wil dat alle communistische veroveringen of staatsgrepen, zowel in Europa als daarbuiten, slechts op de punt van de bajonet konden worden doorgedreven, en dat iedere poging om de vrijheid te herkrijgen (Hongarije, 1956) onder de rupsbanden der rode tanks werd verbrijzeld.

Het feit dat na de totstandkoming van de Noord Atlantische Verdragsorganisatie in april 1949 (N.A.V.O.) de Berlijnse blokkade (1948-1949) spoedig werd opgeheven en geen vierkante meter Europese bodem sedertdien meer door communistische troepen werd bezet, is misschien wel de beste rechtvaardiging voor deze gedachte van machts-evenwicht. De verklaring is eenvoudig: met de geboorte van het defensieve verbond, dat de N.A.V.O. is, traden ook de Verenigde Staten als de sterke Atlantische neef, met zijn geweldig kernwapenpotentieel het Westeuropese familiehuys binnen. En met de vaste bedoeling om die atoombommen, zo nodig, ook het laatste woord te laten spreken. Tot 1954 hadden de Russen daarop geen passend antwoord. En daarna, toen zij de voor operationeel gebruik geschikte zware kernwapens in een wassende stroom aan hun strijdkrachten toevoegden, zodat wij thans kunnen spreken van een nucleair evenwicht tussen de beide grootmachten, zou toch de prijs voor het verder najagen van de communistische wereldoverheersing langs de weg van het „major military conflict” te hoog worden. Het Russische volk is het onnoemelijke leed van de laatste oorlog nog niet vergeten en de opwaartse gang van de levensstandaard in de Sowjet-Unie is sedertdien zover gevorderd dat Chroestsjov zijn kameraden ook daarom geen nucleaire oorlog met alle gevogen van dien meer kan verkopen zonder sterke tegenkrachten uit te lokken.

Zo is dit nucleaire evenwicht onder de feitelijke omstandigheden — namelijk het bestaan van een geweldig kernpotentieel aan beide zijden — de enige waarborg geworden dat er geen „totale” oorlog uitbreekt. De verantwoordelijke leiders van beide kampen zijn zich zowel bewust van de catastrofale uitwerking der moderne kernwapens als van de onontkoombaarheid dat wie begint met gelijke munt betaald zal worden. Toen Chroestsjov bij de aanvang van deze nieuwe Berlijn-crisis dreigde met zijn honderd-miljoen-ton-bom (100 megaton), een zwaar kernwapen van 5.000 maal de explosieve kracht van de Hiroshima-bom, wist hij met zekerheid dat, indien hij tot het gebruik daarvan zou overgaan, hij een cataclysmen van waterstofbommen tot een gelijk aantal megatonnen — of een veelvoud daarvan — over het hoofd van zijn Russen zou hebben afgeroepen.

Zo doet zich dus in de dagen onzer jaren deze beang-

stigende paradox voor dat wij leven — en in vrijheid — bij de gratie van het nucleaire evenwicht. Het voortbestaan van dit evenwicht kan ons, laten wij hopen, nog lang — tot de betere dagen der ontwapening — behoeden voor de totale (kern)oorlog met zijn haast onvoorstelbare gevolgen. Het kan echter niet voorkomen dat de mens in de schaduw van dat evenwicht toch zijn doeleinden zal blijven nastreven: de democratieën zullen de verworven vrijheden, hun welvaart en cultuurgoederen willen behouden; de communistische wereld haar doel; wereldcommunisme, verder trachten te verwezenlijken. Het rode blok zal daartoe alle beschikbare middelen aanwenden; slechts het gebruik van zware kernwapens zal het voorlopig willen voorkomen. Uit de 19 grotere en kleinere oorlogen, die sedert 1945 gevoerd zijn, kunnen er ter staving van deze stelling verschillende worden aangewezen (Korea 1950-1953; Straat Formosa, 1958 e.a.).

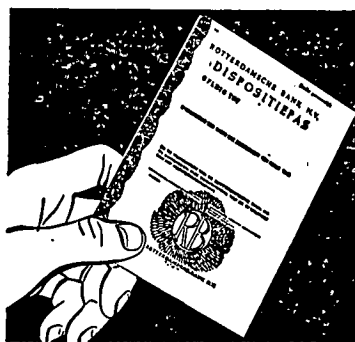
Wij mogen dus verwachten dat ook in een toekomstig Europees conflict, voor zover dat langs militaire weg zal worden opgelost, aanvankelijk conventionele middelen zullen worden ingezet. In hoeverre daaronder ook tactische (lichtere) atoombwapens zullen zijn laten wij hier buiten beschouwing. Vast staat echter dat door het strategisch-nucleaire schaakmat de conventionele strijdmiddelen weer zijn gerehabiliteerd tot ongeveer het punt vanwaar zij onder de invloed der „massive retaliation”-politiek van Foster Dulles hun devaluatiegang waren begonnen.

In de wereld der strategische kernwapens spelen wij geen andere rol dan die van belangstellend toeschouwer. Het voorgaande betoog beoogde dan ook slechts te komen tot een juiste plaatsbepaling der conventionele strijdmiddelen in het hedendaagse krachtenveld. Dat was nodig om de betekenis van onze nationale inbreng, die uit louter conventionele middelen bestaat, juist te kunnen waarden. Wij kunnen die niet beter bepalen dan tegen de achtergrond der conventionele strijdkrachten die in Europa aan beide zijden onmiddellijk ter beschikking staan bij het uitbreken van een gewapend conflict, bijv. om Berlijn.

Volgens zeer recente Amerikaanse gegevens staan in ons veelgeplaagde Europa 250.000 man Amerikaanse troepen plus 350.000 man andere N.A.V.O.-troepen, w.o. een luchtmacht van 2.500 vliegtuigen tegenover 400.000 Russen en 270.000 Oost-Duitsers inclusief meer dan 1.500 eerste-lijns toestellen en grote vliegtuigreserves verder oostelijk.

Buiten beschouwing latend factoren als betrouwbaarheid der satelliettroepen, kwaliteit der divisies (mobiliteit, stootkracht, afweervermogen), en niet ingaand op de vraag of behalve de D.D.R.-eenheden ook nog strijdkrachten van andere landen van het Warschau-pact de zorgen der Sowjet-bevelhebbers zullen komen vergroten (Polen, Hongarije!) kan men toch tot geen andere conclusie komen dan dat hier van een gespannen, labiel evenwicht gesproken moet worden. Het gevaar van zulk een evenwicht is dat het gemakkelijk en snel in ons nadeel verstoord kan worden, voordat de Westerse versterkingen, die hoofdzakelijk van overzee moeten komen, in Europa zijn geland. Het Westen zou

Uw bankrekening is nu overal binnen uw bereik met de

dispositiepas

van de

ROTTERDAMSCHER BANK

meer dan **325** vestigingen in Nederland

(I. M.)

dan — als eerste — naar het correctief, het zware kernwapen, moeten grijpen en niemand kan voorspellen waar dit tenslotte toe zal voeren.

In het licht van het bovenstaande krijgt onze nationale bijdrage aan het conventionele N.A.V.O.-potentieel grote betekenis. Een leger van twee parate divisies speelt bij het instandhouden van een zo labiel evenwicht, vooral in die eerste fase, een voor een ieder duidelijke, belangrijke rol. En in de tweede fase, die van het laten aanrukken der reservekrachten, legt een snel mobilisabele macht van een derde divisie en nog drie zelfstandige gevechtsgroepen, zij het verhoudingsgewijs in mindere mate, ook gewicht in de schaal. Datzelfde kan gezegd worden van onze luchtmacht, die meer dan 200 eerstelijns vliegtuigen telt, en uiteindelijk ook vier geleide wapeneenheden (type „Nike” en „Hawk”) zal omvatten.

De taak van de marine ligt niet zozeer in die eerste fase (het opvangen van en standhouden tegen de eerste stoot) als wel in het zeker stellen van de veilige overkomst der versterkingen, nodig om in de volgende fasen stand te kunnen blijven houden. Deze taak zal een zeer zware zijn. Er zijn nog maar weinigen die hieraan twijfelen.

Onze strijdkrachten zijn vrijwel geheel „assigned to N.A.T.O.”. Dit houdt in dat reeds in vreedstijd de beide N.A.T.O.-opperbevelhebbers (in Europa: Saceur; op de Atlantische Oceaan: Saclant) en de maritieme en luchtmachtbevelhebbers van het Kanaalgebied bij organisatie en oefening ervan een hartig woordje meespreken. Een zeer klein gedeelte van onze krijgsmacht is belast met specifieke nationale taken: de beveiliging van Nieuw-Guinea en de rijkdelen overzee. De afwezigheid van deze onderdelen buiten het N.A.V.O.-gebied tast de N.A.V.O.-gevechtskracht niet aan en kan alleen ongerustheid wekken bij dragers van een te sterk gekleurde politieke bril.

De samenstelling van onze N.A.V.O.-bijdrage is jaarlijks onderwerp van overleg in de bondgenootschappelijke familie. Dat gebeurt te Parijs op basis van een vooraf ingevulde vragenlijst, de fameuze „Annual Revue Questionnaire” (A.R.Q.). Het overleg wordt gevoerd in de vorm van een zgn. „landenexamen”. Nederland ontmoet daarbij bijv. een Fransman als voorzitter der — zeer deskundige — examencommissie en Engeland een Nederlander of Noor. Uit het gehouden onderzoek volgen dan aanbevelingen en tenslotte commentaar der opperbevelhebbers. De aanbevelingen worden voorgelegd aan de Noord-Atlantische Raad (de 15 Ministers van Buitenlandse Zaken). Neemt de Raad de aanbevelingen over dan zorgt de Secretaris-Generaal van de Raad voor doorzending aan de nationale regeringen.

In 1949, in de ure van nood, hebben bij de totstandkoming van de N.A.V.O. de deelnemende landen zoveel mogelijk van hun dikwijls gehavende en veelal snel verouderende strijdkrachten ter beschikking van het bondgenootschap gesteld. Alles was welkom. Daarna vond periodiek een „reappraisal”, een herwaardering, van de politieke en militaire situatie plaats en werden de beschikbare middelen daaraan getoetst. De bedoeling was om zodoende te komen tot een doelmatige, steeds aan de eisen van de toekomst aangepaste N.A.V.O.-strijdmacht. Kernjaren der herwaardering: 1952 (streefplan van Lissabon), 1954 (aanpassing aan het nucleaire evenwicht), 1958 (minimum behoeften-plan 1959-1963) en 1961 (streefplan tot 1966).

Nederland, de pijnlijk nauwgezette partner in het bondgenootschap, heeft de aanbevelingen en streefplannen van de N.A.V.O.-Raad steeds zeer ernstig genomen en getracht er binnen zijn vermogen aan te voldoen. Dat vermogen wordt beperkt door vier factoren: de offerbereidheid der natie, uitgedrukt in geld, de overspannen arbeidsmarkt, de capaciteit der nationale industrie en de zgn. „organisational capability”, i.e. het nationale vermogen om grote plannen tot een goed einde te brengen. Wij zullen in het slotkapittel van dit artikel alleen nog aandacht schonken aan de offerbereidheid der natie.

De offerbereidheid der natie beweegt zich tussen twee polen. Enerzijds is, met uitzondering van de 4 pCt. communisten en pacifisten die ons land kent, het gehele Nederlandse volk overtuigd van de noodzaak ener goede defensie en van de hoge prioriteit welke deze op de staatsbegroting moet genieten. De debatten hierover in juni jl. in de Eerste Kamer bij de behandeling der defensiebegroting (1961) laten daaromtrent geen enkele twijfel bestaan. Anderzijds zijn wij een nuchter volk, dat voor zijn defensie niet meer wil uitgeven dan het financieel-economisch dragen kan. De overweging is: anders halen wij door de achterdeur de vijand (het communisme) binnen, die wij bij de voordeur trachten tegen te houden. Tussen die twee polen ons nationale defensiespel spelend, gaven wij in de tien jaren van 1952-1961 *werkelijk* uit aan defensie: f. 16.310.500.000.

Het overzicht op blz. 842 geeft over deze jaren de *werkelijke* uitgaven voor defensie, geplaatst tegenover het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen en de totale *werkelijke* staatsuitgaven over diezelfde periode.

In ongeveer dezelfde tijd (1950-1959) ontving Nederland, in orde van grootte direct volgend op Frankrijk en Italië, aan militaire steun van de Verenigde Staten: \$ 1.094 mln. = f. 4.160 mln. = f. 416 mln. per jaar.

	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961 b)
Nat. inkomen (mrd.)	20,3	21,8	24,6	27,6	29,6	32,0	32,8	35,1	38,7	41,7
Staatsuitgaven (mln.)	5.488	6.067	6.660	7.340	7.636	7.714	8.051	9.115	9.545	9.935
Def. uitgaven (mln.)	1.322 a)	1.354 a)	1.634,8	1.712,5	1.831,5	1.794,5	1.633,8	1.529,4	1.710	1.788
Defensie in pCt. nat. ink.	6,5	6,2	6,7	6,2	6,2	5,6	5,0	4,4	4,4	4,3
Defensie in pCt. staats- uitgaven	24	20,3	24,5	23,3	24	23,3	20,4	16,9	18	18,1

a) Gegevens Ministerie van Defensie. b) Geschat.

Bron: Miljoenennota 1961, blz. 12 en bijlage 5.

Uit bovenstaande cijfers kan men zonder meer niet concluderen of en in hoeverre het financieel-economisch evenwicht (belastingniveau, inflatie) door onze defensie-uitgaven verstoord zou kunnen worden; deskundiger pen dan deze zal dat aspect elders in dit blad nader uitwerken. Bovenstaande cijfers geven wel aan dat in de periode 1952-1961, bij verdubbeling van nationaal inkomen en totale staatsuitgaven, de relatieve defensiedruk sterk is afgenomen. De daling bewoog zich:

in procenten van het nationaal inkomen van 6,5 tot 4,3; in procenten van het staatsbudget van 24 tot 18,1.

Het zijn wel forse cijfers! En hoewel geen verstandig mens zal willen volhouden, dat de defensie-uitgaven evenredig met het staatsbudget of nationaal inkomen zouden moeten stijgen, kan toch ook niet ontkend worden dat die gestage achteruitgang in defensie-inspanning — ik zeg niet: offerbereidheid — zowel in binnen- als in buitenland een zekere ongerustheid hebben doen ontstaan.

Dat wordt verklaarbaar wanneer men nog eens in de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting 1961 (blz. 19) het — hiernaast opgenomen — staatje doorleest, waarin Minister Visser die inspanning vergelijkt met die der 15 andere — waaronder minder welvarende — N.A.V.O.-partners. Nederland prijkt daar op de tiende plaats achter landen als Turkije en Griekenland, die toch maar net het hoofd boven water kunnen houden.

Toch mag men ook niet stellen dat Nederland zijn defensie-inspanning tot ver boven het huidige niveau kan opvoeren, zelfs al zou dit uit financieel-economisch oogpunt mogelijk zijn. Want dan komen de andere hiervóór

genoemde begrenzingen van onze mogelijkheden zich aanmelden. Vooral de overspannen arbeidsmarkt beperkt onze defensiecapaciteit fysiek tot ongeveer de huidige nationale defensie-opzet. Onze taak ligt dan ook niet in méér divisies, méér schepen, méér vliegtuigen; maar zij ligt in het opvangen van de gevolgen van het wegvallen van de Amerikaanse steun en in het voldoen aan de eisen, die de snelle technologische ontwikkeling aan een verantwoorde instandhouding van ons huidig — thans nog „up to date” — aandeel in het verdedigingsapparaat der vrije wereld stelt. Daarvoor zal in de komende jaren wel ongeveer f. 200 à f. 250 mln. per jaar extra nodig zijn. Wij zullen dan de psychologische grens van twee miljard gulden

Defensie-inspanning 1959 in pCt. van het bruto nationaal inkomen tegen factorkosten

1. Ver. Staten	10,7	8. Portugal	4,9
2. Frankrijk	8,9	9. Italië	4,3
3. Engeland	7,7	10. Nederland	4,2 a)
4. Griekenland	6,0	11. Noorwegen	4,1
5. Canada	5,4	12. België	3,6
6. Duitsland	5,3	13. Denemarken	3,1
7. Turkije	5,0	14. Luxemburg	1,9
		15. IJsland: geen defensie-uitgaven.	

a) In 1960 hebben Nederland en Italië van plaats verwisseld.

genaderd zijn of juist hebben overschreden. Dat zou bij een nationaal inkomen van rond f. 42 mrd. 4,9 pCt. betekenen. Tegen de Verenigde Staten in 1961 9,5 pCt. (\$ 46,8 mrd.) en de U.S.S.R. 22 pCt. (\$ 50 mrd.)! Zal het Nederlandse volk daartoe bereid zijn?

Voorburg.

H. C. W. MOORMAN.

Vice-Admiraal b.d.

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over ruim 200 vooraanstaande

Waarom zoudt U meer risico nemen dan nodig is? Door aankoop van een aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verkrijgt U in feite een volledige aandelenportefeuille, veilig verdeeld over ca. 200 zorgvuldig geselecteerde ondernemingen. Zodoende komen U de voordelen van aandelenbezit ten goede en ligt een aantrekkelijk rendement binnen Uw bereik.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

ondernemingen

De hoogte der defensie-uitgaven

De Regering is er met haar defensienota 1960 niet in geslaagd een hecht geloof in de stabiliteit van het nieuwe defensieplafond te vestigen. Het is dus niet zeer verrassend, dat het vraagstuk van de hoogte der defensie-uitgaven bij de indiening van de begroting voor 1962 weer actueel is.

Gevolgen van de Berlijnse crisis.

Het is goed de mogelijke verstoringen van het defensieprogramma uit elkaar te houden. Het kan zijn, dat Nederland, met de andere N.A.V.O.-leden, geroepen zal worden, enkele beschikkingen op het gebied van de gevechtsgereedheid te nemen als gevolg van de crisis om Berlijn. Het besluit hiertoe valt in de N.A.V.O.-raad en de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Regering strekt niet verder dan weloverwogen aan de besluitvorming deel te nemen en het genomen besluit loyaal uit te voeren. Er zullen rechtstreekse financiële en personele consequenties uit voortvloeien, die in de meerjarige defensieplannen niet voorzien zijn. Kleine en grote verloven aan dienstplichtigen zullen niet verleend worden of worden ingetrokken, logistieke voorbereidingen zullen tot uitvoering komen, gevechtsoptellingen zullen worden ingenomen, wat legering van Nederlandse eenheden in West-Duitsland zal betekenen. De mankracht onder de wapenen zal sterk toenemen en de dagelijkse kosten van de krijgsmacht zullen aanzienlijk oplopen. Hoewel de N.A.V.O. in haar twaalfjarig bestaan zich altijd heeft voorbereid om dergelijke maatregelen van dag tot dag te kunnen nemen, zijn de kosten in geen enkel budget opgenomen. Zij zullen dus additioneel gevoteerd moeten worden in het bewustzijn van de noodzaak om de N.A.V.O. haar taak tot bewaring van vrede en vrijheid te laten vervullen.

Wat ieder der N.A.V.O.-leden bij deze gelegenheid in het veld kan brengen is de uitkomst van de defensiepolitiek van deze landen in de afgelopen jaren. Wij moeten ons wel realiseren, dat de militaire middelen die ter gelegenheid van een acute politieke crisis paraat ter beschikking komen steeds verouderd zullen zijn ten opzichte van die, welke in lopende plannen zijn neergelegd of nog op de tekenplank staan. Aangezien niet is aan te nemen, dat een der tegenover elkaar staande partijen de datum van de huidige politieke crisis drie à vier jaren tevoren heeft geweten, moet deze situatie wel voor beide partijen gelden. Toch zien wij aan beide zijden van het ijzeren gordijn ter gelegenheid van de Berlijnse crisis een verhoging van de defensiebegrotingen gevoteerd om aan de krijgsmacht nieuwe mankracht en nieuw materiaal toe te voeren. Deze zullen geen rol kunnen spelen in een eventuele najaarscrisis 1961, maar zullen eerst op langere termijn effectief kunnen worden. Maar zij betekenen wel, dat de defensieleiding van beide partijen bij het opmaken van de balans anno 1961 tot de conclusie is gekomen, dat er op verschillend gebied minder is dan zij nodig oordeelt. Dat de versterking er komt, houdt in, dat men haar over een, twee of drie jaar, dus ter gelegenheid van een voortgezette of hernieuwde crisis in ieder geval nodig denkt te hebben.

Nu ligt aan de aard der versterkingen de kristallisatie ten grondslag van een aantal gedachten, die bij belangrijke militaire denkers gegroeid waren. Er komt weer meer variatie in de voorstelling die men zich van een militair conflict

maakt. De eenzijdige nadruk op de nucleaire middelen verflauwt, de conventionele strijdkrachten winnen aan gewicht. Deze ontwikkeling is voor de Europees continentale N.A.V.O.-landen belangrijk, omdat hun bijdrage juist voornamelijk een conventionele is geweest. Daardoor is deze bijdrage ook aanzienlijk minder elastisch dan die van de Angelsaksische bondgenoten, omdat zij de algemene dienstplicht gehandhaafd hebben en nu al jaren hun dienstplichtig contingent hebben uitgeput.

Nederland en de N.A.V.O.

Toch zal ook Nederland zich in deze dagen moeten afvragen of het tevreden kan zijn, met wat het vandaag voor de N.A.V.O. gevechtsgereed kan maken, dan wel of het vroegere beslissingen moet betreuren en zich op een verbeterde bijdrage voor de toekomst moet voorbereiden. Wij vallen hierna noodzakelijkerwijs terug op de defensiedebatten, zoals deze in de jongste tijd binnen en buiten de Staten-Generaal zijn gehouden.

Het was een gelukkige reactie van de Tweede Kamer, toen zij zich unaniem verzette tegen een poging van Minister Visser om op dergelijke debatten de domper te zetten met een beroep op de instemming van de N.A.V.O., die hij voor zijn plannen had gekregen. Immers, er is in Nederland nooit een nuance geweest in loyaliteit jegens de N.A.V.O. tussen de Regering en de woordvoerders van de grote partijen. Integendeel, Nederland is met de N.A.V.O.-gedachte zo vergroeid, dat een gedachtenwisseling over Nederlands bijdrage niet anders mag tegemoet getreden worden dan als een voldoen aan de verplichting om het denkwerk binnen het vrije bondgenootschap levend en vruchtdragend te houden. Nederland is met de andere N.A.V.O.-leden ten volle verantwoordelijk voor de opinie- en besluitvorming binnen de organisatie en deze valt onverkort onder de parlementaire verantwoordelijkheid der Regering.

Het is evident, dat de stem van de kleine leden van beperkte invloed is op de grote strategische gedachtenvorming en de daaruit voortvloeiende militaire organisatie van de N.A.V.O. in grote lijnen. Maar het is even duidelijk, dat de N.A.V.O.-organen bij het vaststellen van ieders nationale bijdrage en bij de individuele lastenverdeling onder de leden wel eens een tegemoetkomendheid betrachten ten opzichte van nationale gezichtspunten en belangen, die een strakkere organisatie zich niet zou veroorloven. De loyale uitvoering van N.A.V.O.-besluiten is in ons land niet parlementair ter discussie gesteld, het pousseren van vermeende nationale belangen wel.

Ik doel hier op de versterking van de krijgsmacht in *Nieuw-Guinea* ten koste van N.A.V.O.-eenheden en op de te lang voortgezette *marinepolitiek* van grote schepen. Het zou ons vandaag lichter vallen aan N.A.V.O.-besluiten tot het paraatstellen van landmachteenheden en de luchtverdediging te voldoen wanneer daaraan voor Nieuw-Guinea geen krachten waren onttrokken. Wij kunnen ons vandaag een nuttiger bestemming van geld en hoogwaardig geoefend personeel voorstellen dan aan de kruisers en het vliegkampschip zijn besteed voordat hun definitieve veroudering erkenning vond in het besluit één (of beide?) kruisers maar niet met raketten te bewapenen en de Karel Doorman van haar jagers te ontdoen.

Dienstplichtigen en vrijwillig dienenden.

Nederland heeft temidden van de bondgenoten steeds een zeer ongunstige verhouding gehad tussen het aantal vrijwillig langer dienenden en de dienstplichtigen. Er is lang en met kostbare middelen aan gedokterd, maar het gaat er meer en meer op lijken dat wij hier met een sociaal-psychologisch vast gegeven te maken hebben. Wij worden ervoor gestraft met een lange duur van de eerste oefening. Beide punten hebben een grote rol gespeeld bij de laatste defensiedebatten, want zowel de efficiency van onze militaire inspanning als de druk op onze bevolking zijn erbij betrokken. Wanneer binnen de N.A.V.O. besloten wordt de paraatheid der eenheden op te voeren door een beroep te doen op klein- en/of groot verlofgangers, dan egaliseert zich de situatie enigszins. Maar dan is tevens gebleken, dat de N.A.V.O.-veronderstelling van een strategische overval te absoluut is geweest en dat er behoefte bestaat aan en ruimte is voor een elastisch element in de krijgsmacht, bestaande in mobilisabele eenheden. In de Verenigde Staten heeft men er nooit aan geloofd. Nu de Verenigde Staten echter reservedivisies gaan opstellen op het eigen grondgebied dient hun nut voor het Europese strijdtonel te worden vergeleken met in Europa beschikbare mobilisabele divisies.

De vergelijking kan perspectieven openen voor de toekomstige Nederlandse legerstructuur, zowel wat betreft het filler-systeem als de duur van de eerste oefening. Wanneer in de jaren na 1963 geleidelijk grotere en zeer grote lichten dienstplichtigen ter beschikking komen en ons beroepspersoneel daarbij in omvang achterblijft, zullen deze vragen toch onder ogen gezien moeten worden. Er is een grens aan de opvoering van onze parate kracht door het doen toevloeden van dienstplichtigen boven de macht van het beroepskader.

Modernisering.

Wij kunnen het betreuren, dat ons land in een noodtoestand zoals die thans kan optreden zijn luchtmacht nog niet met de bestelde supersonische jagers en raketten en zijn legerkorps niet gemotoriseerd en gemechaniseerd kan inbrengen. Verwijten hierover zijn maar van betrekkelijke geldigheid en waarde. Zij kunnen alleen betreffen de tijd en de illusies die zijn verloren gegaan met verwachtingen omtrent de hulp door de Verenigde Staten. Wat de luchtmacht betreft zijn wij gebonden aan internationaal geïntegreerde bestellingen en produktieschema's. Het is te hopen, dat wij met de voertuigen voor de landmacht daarbij niet te ver ten achter blijven.

Zowel lucht- als landmacht maken deel uit van geïntegreerde N.A.V.O.-eenheden op het Europese vasteland. De juistheid van ons beleid moet blijken uit de gelijktijdige gereedheid van het nieuwe materieel met dat van andere nationaliteiten. Het ligt wel in de rede, dat de N.A.V.O. bij de gezamenlijke betrokkenen op bespoediging zal aandringen en dan zal Nederland zeker moeten bevorderen, dat daaraan gevolg wordt gegeven.

Het defensieplafond.

In het vorenstaande heb ik de actualiteit van de hoogte van onze defensie-uitgaven afgeleid van in N.A.V.O.-verband genomen, verwachte of mogelijke beslissingen. De hieruit voortvloeiende onzekerheid doet denken aan de toestand van 1951, toen wij ons eveneens met de N.A.V.O. op een voor ons ongewisse weg begaven. Nederland heeft

toen op de vragen geantwoord met het aanvaarden van een defensieplafond van $4 \times f. 1.500$ mln., aldus een fonds schepende van f. 6 mrd. waaruit de Regering gedurende vier jaar de nieuw aan te gane, maar vooralsnog onzekere verplichtingen financieel kon dekken.

Het fonds werd gevoerd door tijdelijke belastingen, waaruit de gedachte sprak aan tijdelijke uitgaven van een investeringskarakter. Deze gedachte is niet bewaarheid, maar het eerste defensieplafond heeft zijn nut gehad, omdat het de Regering de gelegenheid gaf te werken met nieuwe begrippen als boven-nationale planning, behoeftebepaling en lastenverdeling en met onzekerheden als hulpprogramma's, wisselende militaire prioriteiten en termijnen van productie, aflevering en betaling.

De onzekerheden van thans zijn van geheel andere aard. De internationale planning overzien wij met de dag, de lastenverdeling is ons ten naastebij wel bekend, hulpprogramma's spelen geen rol meer en wat nieuw aan de orde gesteld wordt, zijn deelprojecten binnen een bestaande structuur, waarvan wij tijdsverloop en kosten kunnen overzien. Wat ons te wachten staat geeft de normale begrotingswetgeving geen bijzondere problemen. Als wij al geen defensieplafond hadden, zouden wij het in de huidige omstandigheden zeker niet behoeven in te stellen.

Integendeel, als de tekenen niet bedriegen, is het defensieplafond bij zijn tienjarig jubileum in zijn nadagen geraakt. In ieder geval zou dit een wenselijke ontwikkeling zijn. Het defensieplafond is in zijn goede dagen het financieel-economische verzamelpunt van het land geweest voor een meerjarig defensieprogramma. Het heeft echter nooit een indicatie gegeven van de werkelijke jaarlijkse defensiekosten. Deze hebben onder eenzelfde plafond gevarieerd van f. 1.200 tot f. 1.800 mln., van onder de vier tot boven de zes procent van het nationaal inkomen. Bovendien hebben de ruime overschrijvingsmogelijkheden binnen de defensiebegroting en het ingewikkelde spel met de overloop, die beide aan het plafondsysteem annex zijn, in de begrotingsdiscussies onduidelijkheid en verwarring gebracht. Deze moesten dan weer met periodieke defensienota's worden opgehelderd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zowel de commissie-Koersen als de commissie-Simons over het plafond en zijn annexen de staf hebben gebroken.

De begroting voor 1962.

Van de Regering mag verwacht worden dat zij de huidige N.A.V.O.-problematiek en de daaruit door haar getrokken gevolgtrekkingen in, op duidelijke calculaties gegronde, plannen en begrotingen aan de Staten-Generaal zal voorleggen. Zij zal ervan moeten uitgaan, dat parlement en volk voldoende ingewerkt en mondig zijn om de noodzakelijke gedachtenwisseling kritisch loyaal te voeren.

Ik meen, dat wij kritisch zullen moeten staan tegenover enige in het verleden gekozen en nu nog niet verlaten prioriteiten die meer in nationale opvattingen dan in een welbegrepen N.A.V.O.-politiek hun oorsprong vinden. Wanneer de groeiende nieuwe N.A.V.O.-opvattingen in richtlijnen en besluiten hun uitdrukking vinden, mogen wij van de Regering voorstellen verwachten om daaraan voor Nederlands aandeel op efficiënte wijze uitvoering te geven: Anderzijds zal de Regering scherp bedacht moeten zijn op de kansen die deze nieuwe opvattingen geven voor een minder bezwaarlijke oplossing van de Nederlandse bijzondere personeelsproblemen dan waaronder wij nu

gebukt gaan. Alleen de noodsituatie van verhoogde paraatheid mag oorzaak worden, dat de verhouding van personeels- en exploitatiekosten tot de aanschaffingskosten nog ongunstiger wordt dan zij nu al is gegroeid.

Afschaffing van het defensieplafond.

Het pleidooi voor afschaffing van het plafond betekent niet dat ik nu alle, zelfs in N.A.V.O.-verband gestelde militaire eisen voor inwilliging vatbaar acht. Een vruchtbaarder en in internationaal overleg beter hanteerbaar instrument voor de bewaking van de nationale prioriteiten is het in het oog houden van een zeker *percentage van het nationaal inkomen* bij het vaststellen van de defensie-uitgaven. Er heeft onder vigeur van het plafondstelsel een verschuiving van de nationale prioriteiten ten nadele van de defensie-uitgaven plaats gehad. Dat was niet alleen onvermijdelijk, maar bij terugblik ook wel bevredigend. De begrotingen voor onderwijs en waterstaat (infrastructuur) zijn sneller gegroeid dan die voor defensie. En gelukkig, een volk dat leeft, bouwt aan zijn toekomst.

Maar in onze dagen worden wij wel zeer sterk op de erkenning gedrukt dat het als volk mogen blijven leven en blijven bouwen aan de toekomst jaarlijks weerkerende offers vraagt. En als zodanig zullen de defensie-uitgaven ook moeten worden gefinancierd. Slechts voor duidelijk

tijdelijke noodmaatregelen zal noodfinanciering mogen worden toegepast. En dan nog zal de bestrijding van eventuele inflatoire gevolgen een defensiemaatregel op zichzelf zijn.

Het door mij voorgestane gevolg geven aan een reactivering van de N.A.V.O. en het beperken van eenzijdig nationale militaire activiteiten zal een saldo geven. Op korte termijn waarschijnlijk een nadelig saldo, op langere termijn wellicht niet. Wij zullen dat post voor post op de door de Regering te verstrekken gegevens moeten nagaan. Nu de te verwachten maatregelen in zo grote mate aanschaffingen voor geïntegreerde N.A.V.O.-eenheden betreffen, die deels door de bondgenoten of groepen bondgenoten tezamen plaatsvinden, moge ik nog eens een lans breken voor uitbreiding van het systeem van geïntegreerde N.A.V.O.-begrotingen, dat voor de infrastructuur zo'n succes is gebleken. Bij een aanvaardbare verdeelsleutel komen wij dan een stap nader tot een vereenvoudiging van de lastenverdeling onder de N.A.V.O.-leden. Een aspect, waaraan de nationale begrotingswetgever terecht de volle aandacht pleegt te geven, maar dat niet duidelijk genoeg gemaakt kan worden om de blijvende loyaliteit der N.A.V.O.-volken te verzekeren.

's-Gravenhage.

Mr. F. J. KRANENBURG.

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Defensielasten en inflatie

De financiering van de defensielasten en het nationaal-economisch evenwicht

Mogen de overheidsuitgaven ook stijgen?

Ons „nationaal inkomen” groeit. Het bedraagt thans tegen de f. 40 mrd. en het groeitempo — prijsveranderingen buiten beschouwing gelaten — is ongeveer 4 à 5 pCt. per jaar. Dit is een hoog groeitempo, gedeeltelijk veroorzaakt door de groei van de in het bedrijfsleven opgenomen beroepsbevolking, gedeeltelijk door omschakeling van minder lucratieve naar meer lucratieve activiteiten, gedeeltelijk door verbetering van de produktiviteit.

Bij een stijging van het nationaal inkomen deelt, indien geen bijzondere maatregelen worden getroffen in een of andere zin, de overheidshuishouding mede en wel in vrijwel evenredige mate. Ik weet, dat er over dit „overheidsaandeel” nog al eens wat te doen is, en is geweest; en dat van verschillende kanten steeds weer aangedrongen wordt het te doen verminderen ... Indien zulke een daling het gevolg is — zoals het geval was na 1954 — van het in mindere mate moeten betalen van oorlogsschade en rampschade, waarvoor de betalingen „natuurlijkerwijs” aflopen, heb ik daar vrede mee. Ook nog, wanneer die daling een gevolg is van een gestegen nationale welvaart, waardoor minder aan subsidies behoeft te worden betaald en minder aan lasten voor bijzondere werken ter opvang van werklozen.

Maar overigens heb ik voor die aandrang tot een lager overheidsinkomen niet zo heel veel respect, omdat in de maatschappij nog altijd geconstateerd moet worden, dat aan zeer vele, beslist *niet* essentiële particuliere „behoeften” of wat daarvoor doorgaat wordt voldaan, terwijl aan vele collectieve essentiële behoeften (onderwijs, recreatie, research, verkeer) door gebrek aan overheidsmiddelen niet

kan worden voldaan. Ik meen, dat het goed is deze tekening van de situatie ook bij het beschouwen van de plaats der defensielasten in het maatschappelijk geheel voorop te stellen.

Toenemende defensielasten zonder inflatie.

De defensielasten hebben de laatste jaren ongeveer 5 pCt. van het nationaal inkomen opgeëist. Indien er nu een stijging is in het nationaal inkomen van ergens tussen f. 1,5 en f. 2 mrd. per jaar, dan kan — bij gelijkblijvende belastingdruk en gelijkblijvende verdeling der belastinggelden naar categorieën — een 75 miljoen gulden elk jaar meer op de defensiebegroting komen (indien het nodig wordt geoordeeld!) zonder de „bestaande verhoudingen” scheef te trekken. Voor de jaren 1962 en 1963, waarvoor de beslissingen waarschijnlijk nu moeten worden genomen, betekent dat een beschikbaar zijn van f. 225 mln. boven het huidige niveau (alles in constante prijzen beschouwd).

Elk bedrag, dat daarbovenuit gevraagd wordt, dient, indien men geen extra inflationaire druk van deze bestedingen wil doen uitgaan — in de vóóronderstelling, dat het „nationale” bestedingen zijn — of te worden gevonden door beperking van andere overheidsuitgaven, of door het innen van meer belastingen. Slechts onder die voorwaarden wakkert de besteding de expansie niet nog meer aan dan zij al aangewakkerd is; slechts onder die voorwaarden is de besteding zonder direct conjunctureel effect.

De nieuwe overbesteding.

Het mag thans wel als algemeen bekend worden gesteld, dat wij, ondanks alle waarschuwingen, die duidelijk en

vaak genoeg van te voren zijn gegeven, weer in een „superhoogconjunctuur” terecht zijn gekomen, en wel op de rand, zo niet reeds over de rand van de overbesteding. De teruggang in het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans van 1959 op 1960 was reeds één teken. Het overschot — dat ook naar mijn mening overigens veel te hoog was — viel terug van f. 1.830 op f. 1.150 mln. Daar nu het saldo van de invoer t.o.v. de uitvoer (bij ongeveer gelijke prijzen) in de eerste helft van 1961 f. 1,7 mrd. bedroeg tegenover f. 1,0 mrd. in 1960, betekent dit — overige posten gelijkblijvend verondersteld — een achteruitgang van liefst f. 700 mln. in een half jaar; een achteruitgang die ligt boven wat verhoudingsgewijs nog extra „te verteren” was, indien men een uitkomst van evenwicht zou accepteren. Wij zitten dus, gezien deze cijfers, reeds weer in een overbestedingsperiode, of er dicht bij.

De aanleiding tot die overbesteding — het zij nog eens met bijzondere mate van nadruk gesteld — vloeit opnieuw voort uit het veel te hoog oplopen der investeringen, die nl. met meer dan 15 pCt. stegen in 1960 t.o.v. 1959, terwijl de bouwkosten van bedrijfsgebouwen voor de nijverheid — een der aanduidingen voor investeringen in vaste activa — waarvoor vergunning is verleend in de periode januari/juli 1961 nog eens weer 20 pCt. hoger lagen dan in 1960! Zo „vermoordt men de economie”... En dan straks maar jammeren over dirigisme.

Verhoogde defensielasten en belastingverlaging?

De eventuele voorstellen voor vergroting van de bestedingen in de militaire sector — ik houd mij op dit ogenblik vrij van een oordeel over de wenselijkheid en de doelmatigheid van die uitgaven — komen dus wel op een conjunctureel zeer ongelukkig ogenblik! Bovendien vallen zij dan waarschijnlijk nog samen met de voorstellen tot *verlaging* van de inkomstenbelasting op grond van een reeds aangenomen wet! En er zit ook nog de kinderbijslagwet in de politieke bus. Want als die erdoor zal komen, zal, zoals het zich bij het debat liet aanzien — een beroep op de „algemene middelen” niet uitblijven... Ik spreek dan nog niet eens over de mogelijke effecten van de Berlijnse situatie, omdat dáárvoor wel de weg kan worden gevonden om eventuele grotere uitgaven te laten betalen.

Het verschil tussen politieke en economische „noodzakelijkheden” is ditmaal wel zeer frappant. Ik neem nu maar aan, dat verhoging van de defensie-lasten — het oordeel zal worden gevormd als de voorstellen op tafel liggen — politiek nodig is tot boven het niveau der „evenredigheid”. De druk naar een kinderbijslagregeling, die dus economisch op een onjuist ogenblik komt, is bekend en helaas heeft de Minister van Financiën zich politiek wel heel sterk gebonden t.o.v. de belastingverlaging. En dat allemaal op een tijdstip dat conjunctureel gezien een forse anti-inflatiepolitiek nodig zou zijn.

Bestedingsbeperking en inflatie.

Wij hebben in 1951 en in 1958 de toenmalige betalingsbalanscrises bezworen met programma's tot beperking van consumptie en investeringen. In 1951 gingen de kosten van levensonderhoud met 10 pCt. omhoog, de lonen met 5 pCt. In 1958 vormde de afschaffing van subsidies, die óók tot verhoging van het prijspeil leidde, een onderdeel van het programma. Ik vermeld deze dingen, omdat wij er

(advertentie)

in 1951 en in 1958 in geslaagd zijn — de laatste keer door een meer gevarieerd programma — het evenwicht terug te vinden in de betalingsbalans. Ten koste van een verhoogde werkloosheid (ca. 40.000 man) en ten koste van een verlangzaming van de expansie, mede door investeringsbeperkingen. Na het herstel van het evenwicht is de expansie hervat, de werkloosheid teruggelopen, de investering weer naar een hoger peil geklommen. Maar wat bleef, beide keren, was een gestegen prijspeil; een stuk inflatie werd niet meer ongedaan gemaakt. Degenen, die de inflationaire tendenties met zorg zien mogen dit bedenken bij het introduceren van eventuele nieuwe maatregelen.

Er wordt nl. van verschillende kanten aangedrongen op een herstel van het evenwicht door het verhogen der *indirecte* belastingen, door een consumptiebeperking dus, die de grote massa zal moeten treffen, wil zij wat betekenen. Ik vind dit — gezien de grondoorzaak der crisis, nl. de te hoog opgelopen investeringen —, het paard achter de wagen spannen.

Ik neem ten aanzien van de investeringen hieronder over wat gesteld wordt in een juist verschenen boek: „The problem of rising prices”, uitgegeven door de O.E.E.C. op grond van een studie door specialisten, waarbij voor ons land Prof. P. de Wolff van het Centraal Planbureau was ingeschakeld. Op blz. 38 vindt men de volgende passage, die *precies* op de huidige verhoudingen slaat:

„In view of the limited extent to which resources can be switched from one sector to another and in view of the manner in which inflationary developments in one sector tend to be transmitted to others where perhaps no disequilibria exist, fluctuations in fixed investment demand of the magnitude experienced in the period 1955 and 1956 would appear to be virtually impossible to reconcile with financial stability and a steady rate of growth at high employment levels”.

Gewenste maatregelen.

Het *eerste* wat dus te doen staat is: druk op de investeringen uitoefenen. *Dat heeft de Regering in de hand.* De nog altijd geldende belastingaftrek bij investering kan worden ingetrokken, elke dag, zonder dat er een wetsontwerp voor nodig is. Het had allang moeten gebeuren. Een bijkomend voordeel van zulk een maatregel zou zijn, dat de belastingopbrengsten zouden stijgen. Ik kan niet volledig overzien met hoeveel per jaar, vooral niet omdat het effect het eerste jaar wat geringer is dan het volgende, maar ik schat, dat er een f. 75 à 125 mln. (eerste resp. tweede jaar) meer zou moeten worden betaald, indien de faciliteit *nu* zou worden opgeheven.

Een tweede maatregel, die ik nog maar eens aanbeveel is, een 2 pCt. heffing van het bedrijfsleven van alle uitbetaalde lonen en het daarmee vormen van een reserve voor het invoeren van een invaliditeitsverzekering. Helaas is door de overschakeling van de eerst ontworpen invaliditeitsverzekering naar een arbeidsongeschiktheidsverzekering de invoering van een verbetering der invaliditeitswetgeving vertraagd. Daar t.z.t. tòch (1963 of 1964) een heffing in de orde van grootte van ca. 2 pCt. nodig zal zijn, zou een „voorheffingsregel”, die een f. 300 mln. per jaar zou opbrengen, zowel voor de latere premiehoogte als voor een bestrijding van conjunctuurgevaaren nu, van waarde kunnen zijn.

Het behoeft geen betoog, dat een uitbreiding van de kinderbijslagregeling op dit ogenblik in dit beeld niet zou passen — ik acht de sociale noodzaak van een verbetering der invaliditeitsvoorziening ook veel groter! — en dat in dat beleid ook een thans invoeren van de aangenomen belastingwet kwalijk zou thuis horen. Daartegenover stel ik wel, dat de beide bepleite maatregelen (aangevuld met een scherpere fysieke beheersing der investeringsactiviteit) waarschijnlijk op dit ogenblik voldoende zouden zijn het conjuncturele en financiële evenwicht te bewaren.

Er is, met name voor wat de militaire uitgaven betreft, nog een aspect, dat nader moet worden aangegeven. Die uitgaven worden namelijk voor een deel in het binnenland gedaan, voor een ander deel worden orders in het buitenland geplaatst. De eerste uitgaven verscherpen ons conjunctuurbeeld, als er niets tegenover staat. De laatste belasten in eerste instantie onze deviezenreserve. Gezien de situatie van die reserve is dat misschien nog beter te aanvaarden dan een verdere conjuncturaanwakkering. En, als ik naar het E.E.G.-verband zie, ontdek ik, dat België t.a.v. zijn expansie nog wèl een stootje kan velen. Ik kan de mogelijkheid van het plaatsen van orders bij onze zuiderburen technisch niet beoordelen, economisch-conjunctureel zou ik er voordeel in zien.

Intussen — de derde dinsdag in september nadert. Dan komen de plannen, voorstellen en beslissingen van de Regering op tafel en kan het gehele complex van inkomsten en uitgaven der overheidshuishouding worden overzien en het conjunctuurbeeld mede aan de hand daarvan bekeken. Misschien kunnen daarbij de enkele gedachten, in dit artikel geformuleerd, mede van dienst zijn.

Wassenaar.

Jr. H. VOS.

Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Vooruitzichten voor Derde Dinsdag

Op de „Derde Dinsdag” spreekt de Regering zich door Troonrede en Miljoenennota uit over het in het volgende jaar te voeren beleid. De Miljoenennota c.a. en alles wat overgelegd wordt bij en naar aanleiding van de behandeling door het Parlement dient bovendien om het uitgestippelde beleid te motiveren. Werd in de oude tijd, zo niet geheel dan toch voor een belangrijk deel, het regeringsbeleid en dus ook zijn motivering bepaald door de behoeften en mogelijkheden van de financiering van een zeer beperkte overheidstaak, in de huidige tijd is het regeringsbeleid veel omvattend, diepgaand en ingrijpend. Het betreft en beïnvloedt de gehele volkshuishouding. Ter motivering van het regeringsbeleid zijn vele gegevens omtrent de toestand en de ontwikkeling van de volkshuishouding in de Miljoenennota c.a. nodig.

In zeer grote trekken kan men stellen, dat deze gegevens omvatten:

a. een vergelijking van de verwachtingen, die men omtrent de ontwikkeling van de volkshuishouding bij de vorige begroting koesterde, met het feitelijk verloop van zaken;

b. een foto van de toestand ten tijde van de indiening der begroting;

c. de verwachtingen, die t.a.v. de ontwikkeling van zaken in het nieuwe dienstjaar leven.

Het is ieder jaar zo, dat bij de bepaling van het te voeren beleid blijkt, dat niet aan alle wensen voldaan kan worden, dat niet alle behoeften bevredigd kunnen worden. Er moeten dus keuzen gedaan worden, waarbij enerzijds wensen vervuld worden, anderzijds behoeften uit-zelfs afgesteld worden. Het is begrijpelijk, dat naarmate de Derde Dinsdag nadert, de nieuwsgierigheid van belangstellenden en belanghebbenden groeit.

Het is echter niet mogelijk voorspellingen te doen, noch een uiteindelijke mening te geven omtrent hetgeen gebeuren zal of moet. In de eerste plaats ontbreekt het aan gegevens om de prioriteiten te kunnen wegen. Zonder dat men het

geheel van Miljoenennota en Begrotingen en ook de motivering van de weging der prioriteiten in totaal en onderling voor zich heeft, is het uitgesloten, dat men tot een uitspraak over een bepaalde beleidsprioriteit en haar weging kan komen. Daar komt nog bij, dat er weliswaar zeer veel gegevens en beschouwingen door vele instanties in de loop van het jaar gepubliceerd worden, doch een samenvattend geheel wordt alleen in de Miljoenennota gegeven, zodat in deze dagen als volledige informatiebron slechts de vorige Miljoenennota c.a. ter beschikking staat. Dat het dan nog moeilijk is en zelfs niet mogelijk om tot een oordeel te komen blijkt uit de reeds verscheidene jaren geuite en niet vervulde wens om het Centraal Economisch Plan voor het betreffende dienstjaar bij de behandeling der Rijksbegroting ter beschikking te hebben.

Verheugend is, dat de Regering onlangs toegezegd heeft, dat zij bij de Miljoenennota een „summier voorlopig economisch plan” zal aanbieden en publiceren. Het is begrijpelijk en ook gebleken, dat een beleid, dat als doelstelling heeft de grootst mogelijke werkgelegenheid met tegelijkertijd een evenwicht in de betalingsbalans, de volkshuishouding vrijwel permanent in de nabijheid van spanningen houdt. Men zal dan ook steeds ergens knelpunten vinden. Het is een goede daad — o.a. de heer Marjolin heeft hierop in vergaderingen van het Europees Parlement waarderend gereageerd — van de Minister van Financiën geweest in de Miljoenennota 1961 een prioriteitschema op te nemen, waarbij tevens een beschouwing werd gegeven hoe en onder welke premissen dit prioriteitenbeleid — voorlopig geschetst voor de jaren 1961 t/m 1963 — gerealiseerd zou kunnen en moeten worden.

Als uitgangspunt is in dat prioriteitenbeleid een voorzichtige trend voor de ontwikkeling van het nationaal inkomen aangenomen. Indien de trend, welke uitgestippeld werd, ook werkelijkheid wordt zou — al het andere gelijk blijvende — ook het prioriteitschema, zoals dat vorig jaar uiteengezet werd, doorgevoerd kunnen worden, het-

geen wil zeggen, dat t.a.v. belastingverlaging en een verhoging van de defensielast de mogelijkheden om tot een beslissing te komen, aanwezig zouden zijn. Met zekerheid kan echter aangenomen worden, dat „al het andere” niet gelijk gebleven is.

De ontwikkeling van het nationaal inkomen is niet bekend. Voor het prioriteitschema werd een gemiddeld accres van 4 pCt. per jaar van het nationaal inkomen aangenomen. Ook indien de jongste waarnemingen een belangrijk hoger accres dan 4 pCt. van 1960 op 1961 zouden tonen, is het zeer de vraag of voor het prioriteitschema der drie jaren een wijziging van het onderstelde accres van 4 pCt. op haar plaats zou zijn. Eerder lijkt de handhaving van dit accres van 4 pCt. voor het prioriteitschema voor de hand liggend. Dit behoeft echter niet in te houden, dat voor de opstelling van de Rijksbegroting 1962 van dit accres van 4 pCt. wordt uitgegaan. Men kan en zal de schatting, waartoe de feitelijke ontwikkeling aanleiding geeft, gebruiken. Het resultaat zou dan zijn, dat men het prioriteitschema aanhoudt, doch wat de Miljoenennota 1961 de overige civiele uitgaven noemt, van een aan de feitelijke ontwikkeling in 1961 adequaat accrespercentage van het nationaal inkomen uitgaat.

Voor de ontwikkeling van het nationaal inkomen is de relatie produktie/arbeidspotentieel het dominerende gegeven. Deze relatie is, althans hic et nunc, de nauwste doorgang in onze economie. De relatie produktie/arbeidspotentieel sterk op de voorgrond stellende houdt niet in, dat aan andere krachtenvelden, als daar bijv. zijn exportvraag en investeringen, geen kans of mogelijkheid van autonome beïnvloeding van onze volkshuishouding toegerekend wordt. Voor de onderhavige tastende en gissende beschouwing kan volstaan worden met erop te wijzen, dat de dominerende vraag zal zijn hoe de produktie bij het gegeven arbeidspotentieel zal zijn.

De invloed, die de arbeidstijdverkortung heeft uitgeoefend en zal uitoefenen ligt in hoegrootheid nog buiten onze waarneming en het heeft ook weinig zin om vroeger — bijv. in het betreffende S.-E.R.-rapport — gemaakte schattingen thans nog te hanteren. De arbeidstijdverkortung is wat het tempo der invoering betreft wel meer door de feiten dan door het beleid bepaald, en van de in het S.-E.R.-rapport bepleite geleidelijkheid is niet zo heel veel terecht gekomen. De arbeidstijdverkortung heeft als rechtstreeks gevolg een druk op de produktie. Daarnaast zal ermede rekening dienen te worden gehouden, dat — in elk geval potentieel — de vraag in de consumptieve sfeer zal toenemen. Naast de genoemde effecten van de arbeidstijdverkortung op produktie en consumptie zal men met doortooteffecten rekening moeten houden. Daarbij zij in de eerste plaats gedacht aan de prikkel om door rationalisatie en mechanisatie de produktievermindering op te heffen. De vraag rijst, of deze prikkel in 1962 een merkbare invloed zal hebben.

Naast de arbeidstijdverkortung speelt de revaluatie van de gulden en van de Duitse mark een rol. Welke invloed de revaluatie tot nu toe heeft gehad en nog zal hebben, zal stellig blijken bij de beschouwing van het verloop van zaken in het volgend jaar. Doch niet slechts is onbekend de feitelijke ontwikkeling van het nationaal inkomen, dus de ruimte welke voor beleidsbeslissingen beschikbaar is, mede zijn onbekend het verloop van de uitgaven als gevolg van reeds genomen beleidsbeslissingen en ook zijn onbekend de lasten, welke eventueel andere dan in het prio-

riteitschema voorziene posten voor de Schatkist kunnen meebrengen. Wat de laatste betreft kan de oplossing van het vraagstuk der kinderbijslag belangrijke repercussies verwekken. Het behoeft geen adstructie, dat de Regering op zo korte termijn tot een beslissing zal moeten komen t.a.v. de kinderbijslag, dat de eventuele gevolgen voor de Schatkist in 1962 zullen worden gevoeld. Zolang en voor zover de gevolgen van de te treffen voorziening binnen het geheel van premies en uitkeringen blijven, heeft 's Rijks Schatkist geen andere invloed te verwachten dan die, veroorzaakt door progressieverschillen in de belastingen, welke de wijziging van de inkomensverdeling oplevert. Indien de te treffen regeling meebrengt, dat de uitkeringen boven de te innen premies zullen gaan, dan zal voor dat meerdere een beroep moeten worden gedaan op de Schatkist.

Het tot dusver geschrevene resumerende kan het volgende worden gesteld:

1. De Regering heeft in de Miljoenennota 1961 een prioriteitschema ontwikkeld, waarin tot 1963 naast andere dingen een belastingverlaging van rond f. 500 mln. en een verhoging van de defensielasten van rond f. 200 mln. haalbaar wordt geacht, waarbij — in de veronderstelling dat het nationaal inkomen trendmatig met 4 pCt. zal toenemen — dan mede plaats is voor de natuurlijke groei der overige „civiele uitgaven”.

2. De ontwikkeling van het nationaal inkomen in 1962 is onbekend, doch is stellig aan belangrijke invloeden onderhevig, welke in elk geval qua intensiteit ten tijde van de opstelling en behandeling van de begroting 1961 niet bekend waren.

3. De lasten van de Schatkist, voortvloeiend uit zowel de „normale” als de nieuwe beleidspunten, waaronder de t.a.v. de kinderbijslag te nemen beslissing een belangrijke rol speelt, zijn thans niet bekend.

Gaat men, ondanks alle onbekenden, zich nu in speculatief beschouwen begeven, dan zou men kunnen stellen dat, alleen vanuit het prioriteitenplan en deszelfs uitgangpunt (het accres van 4 pCt. van het nationaal inkomen) gezien, de belastingverlaging à f. 500 mln. en de verhoging van het defensieplafond à f. 200 mln. verwerkt kunnen worden, mede omdat in het prioriteitenplan van 1961 ten laste van het accres van het nationaal inkomen van 1960 op 1961 met f. 200 mln. gerekend was. Aangezien elke stijging van het nationaal inkomen met 1 pCt. vermoedelijk ca. f. 100 mln. meer belastinginkomsten voor de Schatkist zal betekenen, hangt het dus van de ontwikkeling van het nationaal inkomen, die men van 1961 op 1962 aanneemt — daarbij de feitelijke ontwikkeling van 1961 in aanmerking nemende — en van de beslissing van de hoegrootheid van de last van de kinderbijslag voor de Schatkist af, of men tot een passend geheel komt.

Kan men niet tot realisering van alle wenselijkheden komen dan moet men kiezen. De moeilijkheden daarbij zijn tweërlei: de behoeften zijn alle dringend en de vergelijking betreft zeer ongelijksoortige behoeften. Terzake van de belastingverlaging zij eraan herinnerd, dat a) de Minister van Financiën bij herhaling gewezen heeft op de noodzaak de zware belastingdruk te verlichten; b) dat in de Miljoenennota 1961 is gesteld, dat het toen voorgestelde en thans nog steeds hangende belastingplan slechts

beoogt en ook slechts de sociaal gezien meest knellende punten kan verlichten; c) dat de Minister van Financiën — afgezien van de belastingverlaging voor vrijgezellen — wel gesproken heeft over belastingverlaging, doch nog niets anders gedaan heeft dan belastingverhogingen te vragen, bijv. de grondbelasting en de voortzetting van de tijdelijke „Hofstra-verzwaringen”.

Terzake van het defensieplafond kan de Regering naast de eerder aangevoerde technische gronden thans mede verwijzen naar het toenemen van de internationale spanningen. Moeite zal het de Regering echter kosten parlement en volk waar te maken, dat de nieuwe uitgaven voor defensie niet geheel of vóór een belangrijk deel door meer efficiency en zuinigheid van het militaire apparaat kunnen worden opgevangen. Zelfs wanneer men erkent, dat militaire zaken weinig economische aangelegenheden zijn, kan moeilijk door wat men kan waarnemen, het vertrouwen worden gevestigd, dat terzake van het militaire apparaat de grootste economie en efficiency betracht wordt.

T.a.v. de kinderbijslag wordt sterk op een voor belanghebbenden aanvaardbare regeling aangedrongen. Ook de Regering heeft de voorziening terzake een hoge prioriteit verleend en niet uit te sluiten is, dat de Schatkist een bijdrage gaat leveren, ondanks het feit, dat met kracht van argumenten verdedigd kan worden, dat in het Nederlandse systeem van sociale voorzieningen de kinderbijslag tot uitkeringen binnen de premieontvangsten beperkt moet blijven.

Deze beschouwing heeft zich tot dusver alleen geoccupeerd met de vraag, of verwacht kan worden dat er budgettair gezien een mogelijkheid zal zijn aan alle eisen en wensen te voldoen. Budgettair gesproken is er aanleiding te verwachten, dat dit niet mogelijk zal zijn. Herhaald moge worden: voor zover men een stijging van het nationaal inkomen boven de in het prioriteitenplan aangenomen trend van 4 pCt. bij de opstelling der ramingen gebruiken wil, zal men tot grotere uitgaven dan in het prioriteitenplan voorzien, kunnen besluiten.

Aan het conjuncturele aspect werd nog geen aandacht geschonken. Op dit ogenblik ziet het er naar uit, dat de spanning nog onverminderd voortduurt. Voor loon- en prijsbeleid ware vermindering der spanning zelfs gewenst. Het enige, maar dan ook probate middel, daarom is een beperking van de vraag van de zijde van de Overheid, dus het in de hand houden van de uitgaven. De overheidsuitgaven toch hebben niet alleen zelf als vraag grote betekenis, doch ook door hun doorstooteffect hebben zij grote invloed. De eis om een anticyclische budgetpolitiek te voeren zal dan ook consequenties met zich moeten brengen waarbij genoteerd zij, dat een goede anti-cyclische budgetpolitiek mede rekening moet houden met de erkende feitelijkheid, dat de belastingdruk te zwaar is. In het algemeen kan echter wel worden gesteld dat, indien de conjuncturele situatie beperkingen zal voorschrijven, de belangrijke uitgavenposten voor de defensie en eventueel bijpassing van de Schatkist ten behoeve van de kinderbijslag, vanuit het conjunctuurbeleid gezien, hetzelfde effect hebben. Immers, zij zijn beide onmiddellijke kasuitgaven.

De Regering staat dus, alles bij elkaar, voor een moeilijke legpuzzel en het lijkt niet waarschijnlijk, dat iedereen tevreden zal kunnen worden gesteld. Wellicht zal de oplossing zo gevonden kunnen en moeten worden, dat voor elk der meest dringende behoeften de meest noodzakelijke voorstellen worden gedaan. Dan zou de kinderbijslag wat minder ruim worden als wenselijk wordt geacht. De belastingverlaging zou bijv. alleen de loon- en inkomstenbelasting en voor 1962 nog niet de verlaging van de vennootschapsbelasting kunnen betekenen. T.a.v. de verhoging van het defensieplafond zou men wellicht óf gespreid over een tweetal jaren de verhoging kunnen aanvaarden óf, wat verkieselijker zou zijn, de nieuwe uitgaven moeten opvangen door verlaging van de bestaande uitgaven met behoud van de gestelde defensiedoelstellingen.

Zeist.

Drs. M. JANSSEN Fz.

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Beschouwingen over oorlog en vrede

Nederland is lid van de Noord Atlantische Verdragsorganisatie, de militaire alliantie waartoe het Westen gedwongen werd door de agressieve Sowjet-politiek in de eerste na-oorlogsjaren. De Russische eisen gesteld aan Turkije, en de intriges ten aanzien van Griekenland, leidden in 1947 tot de Truman-doctrine. In het Verdrag van Brussel, 1948; verenigden zich de Westeuropese Staten tot een defensieve alliantie. Maar het was duidelijk, dat men ook zó niet tegen de militaire macht van de Sowjet-Unie was opgewassen. West-Europa schaarde zich, 1949, onder de beschermende vleugels van Amerika, ter beveiliging. De N.A.V.O. accentueerde de scheiding van de blanke wereld in twee delen, waarvan de grenzen dwars door het oude Europa lopen. De N.A.V.O. manifesteerde de wil tot collectieve zelfhandhaving van het Westen. In de jaren dat Amerika het atoommonopolie bezat, werd daardoor de veiligheid ook inderdaad bereikt. Tegenover de Russische overmacht aan conventionele strijdkrachten stond de Amerikaanse atoommacht, een evenwicht waarbij men zich voorlopig veilig kon weten.

Dat lidmaatschap van de N.A.V.O. brengt bepaalde

internationale verplichtingen mede op het punt van militaire-defensieve prestatie. Er is de „Annual Review”, waarbij in gemeenschappelijk onderzoek wordt vastgesteld welke militaire inspanning, gezien de economische kracht, in redelijkheid kan worden geëist. Men zoekt hier naar de optimale verhouding, waarbij enerzijds de eisen van de militaire verdediging bepalend zijn, anderzijds het levensniveau door militaire uitgaven niet zodanig mag worden aangetast, dat via ontevredenheid en communistische agitatie aan politieke weerbaarheid zou worden ingeboet wat aan militaire kracht zou worden gewonnen. Tussen deze polen speelt de vraag van het defensiebudget. Een vraag, die dus geheel bepaald wordt door de politieke en militaire situatie van de koude oorlog. Verlies van politieke weerbaarheid zou de nederlaag in de koude oorlog kunnen bewerkstelligen. Verlies aan militaire paraatheid zou de „hot war” nader kunnen brengen. Zo kan de discussie zich afspelen tussen deze polen, die dus slechts in het oog vatten de collectieve houding van de Atlantische Gemeenschap in de historisch gegroeide tegenstelling van Oost en West.

Intussen dwingt de tegenwoordige wapensituatie tot breder gezichtspunt. Aan het atoommonopolie van Amerika kwam na enige jaren een einde. In 1954 nam Amerika weer de leiding met de waterstofbom. Maar met deze monopoliepositie was het reeds na enige maanden gedaan. In raketten-techniek lag de Sowjet-Unie zelfs spoedig enige lengten voor.

Al met al is de positie op dit ogenblik, dat beide partijen over een zodanige wapenmacht beschikken dat zij elkaar enige malen volledig kunnen vernietigen. Het is moeilijk zich een voorstelling te maken van de effectiviteit van het atoomwapen. De A-bom van Hiroshima (ca. 80.000 doden) had een explosieve kracht van ongeveer 20.000 ton TNT, d.i. van 2.000 „blockbusters” van 10 ton TNT, zoals die in de laatste oorlogsperiodes op Berlijn werden gebruikt. De 15 megaton H-bom van Bikini (1954) had een explosieve kracht 750 maal die van Hiroshima. Sindsdien werden de bommen steeds groter. Naar schatting beschikken de beide blokken over een explosieve kracht van 30 tot 60 mrd. ton TNT, dat is ongeveer een à twee „blockbusters” voor ieder mens op deze wereld. Onlangs dreigde Chroestsjov met een bom gelijkwaardig aan 100 mln. ton TNT. Waar men in 1957, bij de „hearings” voor het „Joint Congressional Committee on Atomic Energy”, nog delibereerde op de basis van 50 mln. doden bij de eerste aanval op Amerika, kan men nu met recht stellen, dat een „full scale nuclear attack” de vrijwel totale vernietiging van de bevolking zou meebrengen.

De wederzijds hebben het karakter van krachtmetingsmiddelen verloren, en zij zijn geworden tot wederzijds verdelgingsmiddel. Koortsachtig wordt aan beide kanten gewerkt aan verbetering van de raketten-techniek. Reeds nu echter is de situatie zo, dat verdediging tegen een nucleaire aanval niet mogelijk is. Daarmede is de oorlog in koelen bloede — zowel oorlog in de zin van Von Clausewitz: voortzetting van de politiek met andere middelen, dus tot rechtsverandering, als de oorlog in de zin van Grotius: de rechtvaardige oorlog, tot rechtshandhaving — uitgesloten als redelijk middel van internationale politiek.

Maar, zo zegt men soms, men zal in een toekomstige oorlog de nucleaire wapens niet gebruiken, zoals men ook gifgas en de bacteriologische wapens in de laatste wereldoorlog niet heeft gebruikt, uit angst voor repressailles. Vele militaire deskundigen denken hier terecht anders over. Het Westen heeft, uit verschillende motieven — handhaving van het bestaande welvaartspeil, streven naar afschaffing van de dienstplicht — zijn militaire kracht zó opgebouwd, dat het gebruik van nucleaire wapens niet is te vermijden. Zonder gebruik van atoomwapenen is de nederlaag onvermijdelijk. Men heeft dan ook verschillende malen van N.A.V.O.-zijde verklaard, elke Russische aanval met atoomwapens te zullen beantwoorden. Het atoomwapen — en dat is het verschil met de positie van gifgas en bacterie in de tweede wereldoorlog — is een essentieel deel van onze militaire potentie, is een beslissende factor in de uitkomst van de strijd.

Maar van de strijd beperking te verwachten tot zgn. tactische atoomwapenen, de kleinere atoomwapenen, gericht op strikt-militaire doelen? Het is duidelijk, dat in een totale oorlog de grenzen tussen klein en groot zullen vervagen. Wellicht dat in het begin beperking zou worden betracht. De verliezende partij zou echter spoedig alle beschikbare registers gaan bespelen. Niet ondenkbaar zou

(advertentie)

zijn de stilzwijgende overeenstemming tussen Amerika en de Sowjet-Unie, geen atoombommen te werpen op elkaars steden of elkaars territorium. Dat zou voor Europa betekenen, dat de krachtmeting in Europa zou plaatsvinden. Naar de Gaulle's sombere voorspelling zou dit inhouden, dat de ene helft van Europa zou vernietigd worden door Amerika, de andere door de Sowjet-Unie.

Men kan, lijkt mij, met vrijwel zekerheid stellen, dat in een derde wereldoorlog — deze laatste broedertwist binnen de blanke wereld — vroeg of laat het totale geweld zou worden ontketend. Het zou de wederzijdse vernietiging betekenen van die blanke, Christelijke wereld, een biologisch-aangetaste gekleurde mensheid achterlatend onder de dictatuur van China.

De „deliberate war”, de doelbewust-ontketende oorlog is niet meer van deze tijd. Daarin schuilt ook niet het gevaar, al zijn de meeste theoretische bespiegelingen over „oorlogsgevaar door krachtontwikkeling” daarop afgestemd. Het gevaar van onze tijd schuilt in de niet-bedoelde, niet-gewilde, „accidental war”. De mogelijkheden van een dergelijke oorlog zijn talrijk. Men kan hier denken aan de technische vergissing in de interpretatie van een signaal, fataal nu signalen de acties bepalen van de vliegtuigen, die, met H-bommen bewapend, dag en nacht in de lucht zijn, en van de onderzeeërs, die ergens rondzwerven in de oceaan, en ieder méér vernietigende kracht in zich bergen dan wat in de laatste oorlog tot explosie kwam. Men kan ook denken aan de psychische explosie van de bemanning van dergelijke vliegtuigen of duikboten, want de spanning is groot en de collectieve verdwazing niet uitgesloten.

Gevaarlijker nog is het emotionele lokale conflict. Een opstand in Oost-Duitsland, bloedig onderdrukt door Russische tanks, Westduitse eenheden, zwaar bewapend als zij nu zijn, snellen te hulp. Wat gaat er nu gebeuren? De Sowjet-Unie kan zich niet terugtrekken, want het zou betekenen, dat de opstand van een satelliet zou slagen. Haar positie als wereldmogendheid staat op het spel. De N.A.V.O. kan West-Duitsland niet in de steek laten, want anders staat de Sowjet-Unie spoedig aan de Rijn. Hier groeit een situatie van beide te omzeilen. Er zijn vele punten in de wereld, waar dergelijke situaties kunnen ontstaan.

Het grootste gevaar schuilt wellicht in de politieke misrekening. „Berlijn is een wereldoorlog waard”, zo werd enige tijd geleden verkondigd. Duidelijk is in ieder geval, dat militaire maatregelen van N.A.V.O.-zijde werden ge-

nomen, als reactie op Russische activiteiten. Wat betekent dit alles? En hoe worden de stappen van de een door de ander geïnterpreteerd? Als bluff, waarvan men zich niets behoeft aan te trekken? Of als ernstige dreiging waarvoor men in de schulp kruipt? Geen mens weet het. Men pokert met de Westelijke wereld als inzet. De oorlog kan uit de vergissing ontstaan waardoor een ernstig gemeende militaire waarschuwing door de andere partij niet „au sérieux” wordt genomen.

In de koude oorlog, dramatisch verhevigd door de atoomwapensituatie, schuilt een immens gevaar. De N.A.V.O.-militaire alliantie, tot stand gekomen voor onze beveiliging, biedt die beveiliging niet meer. Er is immers geleidelijk gegroeid *het gevaar van de wapensituatie als zodanig*. De eerste klap kan wellicht de ander totaal verlammen — vandaar de vliegtuigen in de lucht en de duikboten onder water, om tenminste nog enige waterstofbommen over te hebben na die eerste klap. Wat men genoemd heeft het „security dilemma” gaat een beslissende rol spelen, de noodzaak rekening te houden met een eventuele onredelijke actie van de tegenstander, en daartegenover alreeds de nodige tegenmaatregelen te nemen.

Intussen, de gevaarsituatie van de koude oorlog kan ons doen vergeten, dat los van elke koude oorlog de intrede van het atoomwapen de wereld dwingt adequaat op de uitdaging van dat atoomwapen te reageren. De bijzondere situatie van de Oost-West tegenstelling leidt de aandacht af van het algemene gevaar, gelegen in het feit dat atoomwapenkracht tegenwoordig ter beschikking staat van de mensheid. Er zijn reeds vier landen, die atoomwapens kunnen maken. Men heeft berekend, dat binnen tien jaar 15 staten daartoe in staat zijn, en binnen 20 jaar dertig. Hoe zal de wereld leven als talrijke volken over atoomwapens beschikken? Daaronder zijn volken, waarvan wij aannemen, dat zij zich vaak meer door emotie dan door redelijk inzicht laten leiden.

In het feit, dat de mensheid het atoomgeheim heeft ontsluit, schuilt een constant gevaar. Dat gevaar vraagt om drastische maatregelen, met name om wereldomvattende totale ontwapening.

De redenering is inderdaad eenvoudig. Steeds waren er oorlogen, de ganse geschiedenis van de mensheid door. Alle pogingen tot vredeshandhaving ten spijt, kwamen er vroeg of laat conflicten. Oorlog blijkt op den duur onvermijdelijk als de wereld is opgebouwd uit soevereine politieke eenheden, en de militaire macht van die eenheden in laatste instantie beslissend is voor haar onderlinge verhouding. En zo was steeds de situatie. En zo is nog steeds de situatie. Als het waar is, dat voortzetting van het geijkte patroon van volkenverhouding noodzakelijk te zijner tijd de oorlog meebrengt, en als het waar is, dat deze oorlog een totale nucleaire oorlog zal zijn, dan is slechts één uitweg mogelijk: breken met dat geijkte patroon. De mensheid moet overtuigd worden, dat wij leven in een tijd van noodzakelijke fundamentele verandering. Het verontwaardigende echter van onze tijd is, dat in brede lagen het inzicht in de noodzaak daarvan ontbreekt. Het is niet zo, dat de staatslieden, de diplomaten en politici, de regeringen, op dit punt onwillig zijn. Zij zijn in hun activiteiten de uitvoerders van de volkswil, zij zijn in hun streven gebonden aan de publieke opinie. Zowel Kennedy als

Chroestsjov hebben zich herhaaldelijk uitgesproken voor totale ontwapening. De Algemene Vergadering der Verenigde Naties nam op 28 oktober 1959 unaniem een resolutie aan „considering that the question of general and complete disarmament is the most important one facing the world to day”. Algemene, totale ontwapening is niet meer de droom van de „welfremde” idealist. Zij is het enige doelmatige antwoord op de uitdaging, die in het bestaan van de atoomwapens ligt besloten. Zij is de enige mogelijkheid voor de mensheid, om, naar Weizsäcker's formulering „mit der Bombe zu leben”, dat is te leven in een wereld, die over de atoomenergie heeft leren beschikken.

Het is hier niet de plaats om nader op de moeilijkheden van totale ontwapening in te gaan ¹⁾. Die moeilijkheden zijn vele. Er zijn de technische moeilijkheden om elke mogelijkheid van bedrog te ecarteren. Zij zijn niet onoplosbaar. Er zijn de politieke moeilijkheden samenhangend met het wederzijds wantrouwen. Totale ontwapening moet worden verwezenlijkt in een wereld van bijna totale achterdocht. Zo kwalificeren de Amerikanen de Russische voorstellen als „ontwapening zonder inspectie”, en zeggen de Russen dat de Amerikanen beogen „inspectie zonder ontwapening”: Er is een grond van waarheid in beider betogen. Maar beide bezwaren zijn te ondervangen, wanneer oprecht naar het doel wordt gestreefd. Vanzelfsprekend is, dat China betrokken zal moeten zijn bij een te sluiten overeenkomst. Toelating van continentaal China tot de Verenigde Naties is voorwaarde voor wereldwijde ontwapening. En heeft men een heldere voorstelling van een wereld zonder legers? Hoe zullen veranderingen tot stand komen, als zelfs de dreiging met geweld ontbreekt? Wat zal de positie zijn van de satellietstaten in een ontwapende wereld? Hoe de verhouding in het Midden Oosten? En hoe de co-existentie tussen Oost en West als de competitie-middelen beperkt worden tot de economisch-ideologische, en het terrein van de strijd geheel verplaatst gaat worden naar de Afro-Aziatische en Latijns-Amerikaanse wereld? En hoe zal de wereld kunnen reilen en zeilen, zonder de militaire macht als harde kern van de volkenverhoudingen?

De grootste moeilijkheid die moet worden overwonnen om ontwapening te bereiken is de onverschilligheid en de skepsis van de grote massa. Men sluit graag de ogen voor het gevaar. Men blijft graag denken en spreken in termen van „jongens van Jan de Witt”, zonder zich te realiseren wat uiteindelijk de consequenties van een dergelijke houding zijn. Binnen deze neiging tot vasthouden aan het oude patroon, gepaard met de struisvogelpolitiek t.a.v. de feitelijke situatie, hebben de „pressure groups” vrij spel, die blijven tamboereren op nationale of regionale machtsontplooiing. Eisenhower sprak in zijn afscheidsrede van de overmatige invloed van het „military-economic complex”. Het betekent niet dat het enorme militaire en militair-economische apparaat te kwader trouw de gevaren van ontwapening zou propageren. Maar het betekent inzicht in het feit, dat de mens wiens directe belang bij een bepaald inzicht is gebaat, wiens maatschappelijke existentie afhankelijk is van een bepaalde opvatting, wel heel

¹⁾ Verwezen moge worden naar mijn opstel: „De Pugwash Conferentie te Moskou over totale ontwapening” in „Socialisme en Democratie”, 1961, blz. 447-463.

gemakkelijk tot dat bepaalde inzicht of die bepaalde opvatting komt. Hij wiens sociale en economische existentie bij ontwapening op het spel staat is, vaak geheel te goeder trouw, spoedig geneigd in ontwapening het begin te zien van eerverlies en ondergang.

Intussen, wat ook zij van de onvoorstelbare moeilijkheden die moeten worden overwonnen, tegenover die moeilijkheden staat de zekerheid van de catastrofe, als wij voor die moeilijkheden zouden terugdeinzen, of als we niet erin zouden slagen die moeilijkheden te overwinnen.

Totale ontwapening is de taak van onze tijd. In dat licht gezien is de belangrijkste, historische betekenis van de N.A.V.O.: *het opgebouwd hebben van een gelijkwaardige onderhandelingspositie*. In de koude oorlog, op de basis van volstrekt wantrouwen, moet zich het ontwapeningsproces voltrekken. Ondanks dat wantrouwen, en ondanks de wederzijdse angst die daarmee gepaard gaat.

Is dan daarmee de kous af? Het lijkt mij, dat en t.a.v. de ontwapeningsproblematiek en t.a.v. een ontwapende wereld nog vele vragen op antwoord wachten. Dat antwoord zal slechts kunnen worden gegeven door de wetenschap, na zorgvuldige en veelomvattende studie van „oorlog en vrede”. Die studie — van de oorzaken van de oorlog en de voorwaarden van de vrede, van de functie van de oorlog en de middelen die de oorlog kunnen vervangen, van de dynamiek in een wereld, waarin nationale militaire macht niet meer zou bestaan —, is tot nu toe op onbegrijpelijke wijze verwaarloosd. Allerlei menselijke en maatschappelijke minus-verschijnselen vormen het object van erkende wetenschap. Wij danken onnoemelijk veel aan de

intense studie van de ziekte, zoals wij reeds veel te danken hebben aan de studie van de misdaad.

Tot nog toe is de studie van het oorlogsverschijnsel en de vredesproblematiek verwaarloosd. Er is een ondraaglijke discrepantie tussen het menselijk vernuft dat zich bezighoudt met de laatste verfijningen van wapen- en raketten-techniek, het intellect in dienst van de oorlogsmiddelen, en het intellect dat zich in dienst gesteld heeft van de vredesmiddelen. Er is een haast totale verwaarlozing van de wetenschap van oorlog en vrede. Het is een vitale noodzaak, dat daarin verandering komt. De maatschappij die bereid is miljarden te besteden ter beveiliging door bewapening — een beveiliging die *op den duur* geen beveiliging is — dient de mogelijkheden te scheppen om de problemen van oorlog en vrede grondig te bestuderen. Dergelijke problemen hebben economische, juridische, sociologische, psychologische en psychopathologische, ja zelfs theologische aspecten. Vertegenwoordigers van haast alle wetenschappen dienen, in een doelgericht gezamenlijk streven, hun krachten te wijden aan het hoofdprobleem van onze tijd. Opdat eindelijk de oorlog kan worden teruggedrongen en wellicht uitgebannen, zoals destijds de pest en de cholera.

Ook voor dit aspect van de „defensie” dient aandacht te worden gevraagd ²⁾.

Groningen.

Prof. Mr. B. V. A. RÖLING.
Hoogleraar in het Volkenrecht te Groningen

²⁾ Over het wetenschappelijk onderzoek van het oorlogsvraagstuk nader mijn: De wetenschap van Oorlog en Vrede, Groningen, 1961. Aan de Universiteit van Groningen wordt een „polemologisch instituut” opgericht, waarin vertegenwoordigers van de verschillende wetenschappen zullen samenwerken in het onderzoek van het oorlogsvraagstuk.

**N.V. Instituut voor
Electronische Administratie**
Glabbeek 10a, Rotterdam-1, tel. (010) 125751

Verricht tegen **vast tarief** administraties en rekenwerk. Loonadministratie met inbegrip van: afleveren van gevulde loonzakjes overal in Nederland, vermelding van gecumuleerde gegevens op loonslips, jaar- en kwartaalcijfers in overzichtelijke vorm, verdeling van lonen over kostensoort en -plaats naar behoefte. Tevens voorraad- en debiteuren-administratie, aangepast aan Uw eisen — Contractsduur (min. 6 maanden) naar verkiezing.

EERSTE NEDERLANDSCHE

PENSIOENREGELINGEN

**RISICO-HERVERZEKERING
VAN PENSIOENFONDSEN**

BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN
JOHAN DE WITTLAAN 50 'S-GRAVENHAGE
POSTADRES: POSTBUS 5 TEL. (070) 5143 51

Het nog al maar snel toemen van het aantal abonnees van het weekblad

wijst er wel op hoezeer dit beleggingsadvies-organ, dat specifiek de belangen van de particuliere belegger behartigt, in een behoefte voorziet.

★

Te verwonderen heeft dit eigenlijk niet, want Bel-Bel tracht volledig objectief te zijn; het is in begrijpelijke taal geschreven en zeer overzichtelijk van indeling.

★

Vraagt toezending van gratis proefnummer.

★

Abonnementen (per jaar f. 19,—; p. kwartaal f. 5,50) kunnen elk kwartaal ingaan en dienen te worden opgegeven bij de Administratie van „Bel-Bel”, Postbus 42, Schiedam.

Bij het

ROTTERDAMSCH BELEGGINGS-CONSORTIUM N.V.

is de plaats vakant van chef de bureau. Deze funktionaris zal belast worden met de leiding van de administratieve organisatie, alsmede met het verzamelen van de gegevens en het opstellen van de overzichten welke de direktie voor een doelmatig beheer behoeft.

Voor de juiste vervulling van deze verantwoordelijke funktie wordt kontakt gezocht met een

accountant

lid van het NIVA of van de VAGA. Een ruime praktische ervaring is vereist. Leeftijd omstreeks 35 jaar.

Eventueel komen ook sollicitanten die de studie voor een der genoemde diploma's bijna voltooid hebben, in aanmerking.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder nummer 172 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

ADVIESBUREAU VOOR BEDRIJFSORGANISATIE A V B Maliesingel 41, Utrecht

zoekt voor de behandeling van administratieve problemen in de kommerciële en planning-sektoren van het bedrijfsleven een

medewerker

die zal worden belast met het in teamverband adviseren van cliënten inzake verkoopdokumentatie, vertegenwoordigers-verantwoording, verkoopstatistieken, verkoop-, voorraad- en inkoopplanning, alsmede problemen betreffende de voor- en nacalculatie, de loon- en materiaalverdeling en de produktieverantwoording in de fabriek.

S.P.D. I en II, dan wel accountantsstudie NIVA tot en met het onderdeel Bedrijfseconomie is gewenst. Ervaring op de genoemde gebieden strekt tot aanbeveling. Voor aanvullende opleiding en vorming zal de gelegenheid worden geboden.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder nummer 173 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

Gemeente Amsterdam

Bij het

Bureau Algemeen Beheer

van de

Dienst der Publieke Werken

wordt gevraagd een

ORGANISATIE-ADVISEUR,

die zal worden belast met het zelfstandig verrichten van onderzoeken en het doen van voorstellen betreffende de interne organisatie.

Gedagiden dienen naast een goede theoretische opleiding — gedacht wordt aan een econoom, ingenieur of h.t.s.'er — te beschikken over een in een soortgelijke betrekking opgedane ruime ervaring.

Salaris, afhankelijk van opleiding en ervaring, nader over- een te komen.

(Salarisgrenzen f. 8.553,24 tot f. 13.161,24, exclusief een huurverhogingskompensatie van 2½% en een vakantietoelage van 4% van het jaarsalaris).

Vergoedingsregeling voor pension-, reis- en verhuiskosten. Inlichtingen omtrent deze vakature kunnen worden inge- wonnen bij het Hoofd Algemeen Beheer, Stadhuis, kamer 199, telefoon 21 44 55, toestel 1837.

Sollicitaties onder no. 7688 in te zenden bij de Directeur der Gem. Personeelsvoorziening, Sarphatistraat 92, Amsterdam-C.

Blijf bij — lees „E.-S.B.”!

Bij het Ministerie van Economische Zaken is een mogelijkheid tot plaatsing van:

DOCTORANDI IN DE ECONOMIE en **MEESTERS IN DE RECHTEN**

Leeftijd: ten hoogste 35 jaar.

De gelegenheid tot solliciteren bestaat ook voor degenen, die binnenkort afstuderen of in militaire dienst zijn.

Brieven met vermelding van voll. personalia te richten aan het Hoofd van de Centrale Personeelsafdeling van genoemd Ministerie, 1e v. d. Boschstraat 15, Den Haag. Telefonisch (no. 81 40 11, toestel 555) kan een afspraak worden gemaakt voor een oriënterend gesprek.

DUN & BRADSTREET N.V.

(OPGERICHT 1841)

Handelsinformaties en Incasso

Uitgevers van:

International Market Guide —
CONTINENTAL EUROPE

International Market Guide —
LATIN AMERICA

SCHIEKADE 187-189, TELEFOON 12.00.29, ROTTERDAM

Gemeente

's-Hertogenbosch

Op de afdeling Sociografisch Onderzoek van de dienst van gemeentewerken, zijn vacatures voor:

1e een planologisch onderzoeker,
assistent van de chef der afdeling;

Vereist is doctoraal examen in sociologie, sociale geografie of sociale economie, terwijl ervaring met planologisch of sociologisch onderzoekwerk zeer gewenst is.

2e een statistisch medewerker,
assistent van de statisticus van de afdeling.

Voor het vervullen van deze functie zijn vereist het diploma algemene statistiek en enkele jaren ervaring in statistische arbeid.

Voor de eerste functie liggen de salarisgrenzen tussen f. 649,30 en f. 982,46 bruto per maand terwijl deze grenzen voor de tweede functie liggen tussen f. 289,85 en f. 612,98 per maand bruto.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

*

Abonnementsprijs f. 22,50;
fr. p. post f. 23,60; voor stu-
denten f. 19,—; fr. per post
f. 20,10.

*

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

H. BRONS Jr
MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend, begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

Een zeer gerenommeerde advies- en dienstverlenende onderneming te Amsterdam, met tegenwoordig ruim 150 medewerkers, wenst via mijn bemiddeling voor de leiding bij de verdere op- en uitbouw der interne organisatie, mede omvattende de administratie en boekhouding, en de hierop betrekking hebbende contrôle op de dagelijkse gang van zaken, over te gaan tot de aanstelling van een

topfunctionaris

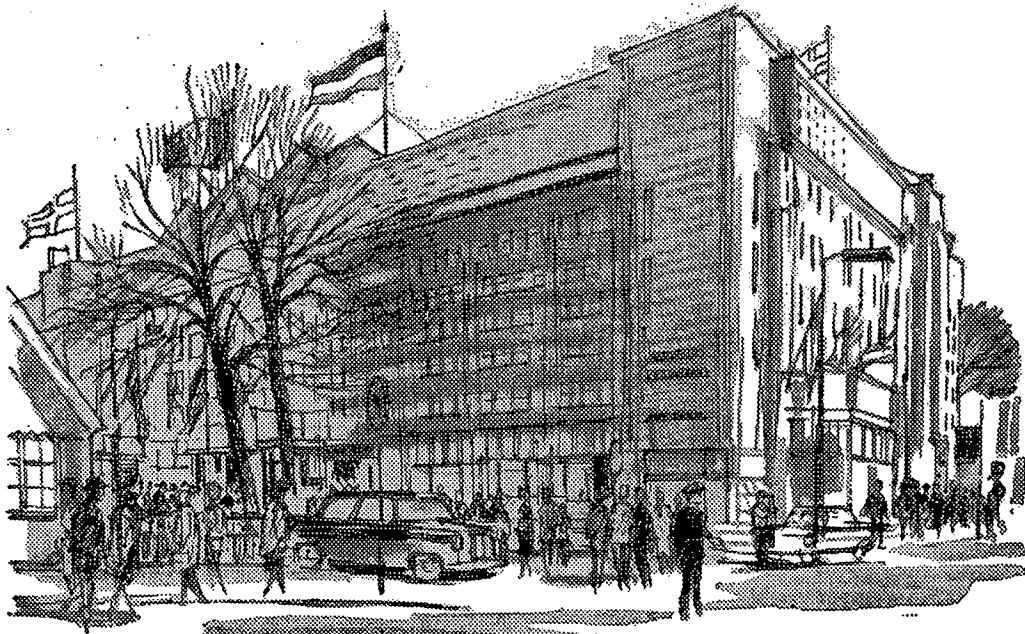
die na beëindiging der accountantsstudie ruime praktische ervaring in een soortgelijke functie - bij voorkeur bij een industrie- of handelsonderneming - heeft opgedaan en die over belangstelling en ervaring in de behandeling van bedrijfseconomische onderwerpen beschikt. Leeftijd bij voorkeur circa 35 tot 40 jaar.

Deze stafmedewerker, die rechtstreeks onder de Directie zal komen te staan, kan op een beginsalaris van f18.000.- alsmede een jaarlijkse tantième rekenen, dat behalve door de bedrijfsresultaten ook mede door de persoonlijke inzet van betrokkene zal worden bepaald. Ook de overige voorwaarden en verdere mogelijkheden zijn in overeenstemming met de belangrijkheid van de aangeduide taak.

Zonder voorafgaande toestemming der gegadigden zullen geen inlichtingen worden ingewonnen en de brieven niet ter kennis van de opdrachtgever worden gebracht, mede waardoor volledige geheimhouding is gewaarborgd. Alle brieven zullen zo spoedig mogelijk worden beantwoord.

Brieven met eigenhandig geschreven levensloop, bevattende gegevens over opleiding, ervaring, leeftijd en referenties, vergezeld van een recente pasfoto met vermelding van de kentekens TAB-40, worden gaarne ingewacht bij

**A. Cohn - adviseur voor personeelsselectie,
Willem Pijperstraat 59, Amsterdam-Zuid 2.**

JAARBEURS UTRECHT

GEBOUWEN VREDENBURG
11-16 SEPTEMBER

Huishoudelijke gebruiksartikelen
en onderhoudsmiddelen

Luxe metaal- en houtwaren,
couverts, kunstnijverheids- en
religieuze artikelen

Aardewerk, porselein, glas en
kristal

Textiel, kleding,
modeartikelen en furnituren

Kleinmeubelen

Goud- en zilverwerk, bijouerieën
Uurwerken

Parfumerieën, cosmetika en
toiletartikelen

Lederwaren

Rokersbenodigdheden

Speelgoederen

Sport- en kampeerartikelen

Optische-, foto- en filmartikelen

Huisvlijtartikelen

Baby- en kleuterartikelen

Kinderwagens

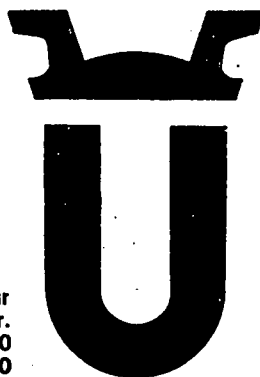
Reclametoegift-, souvenir- en
feestartikelen

Kantoorbenodigdheden en
papierwaren

Winkelinrichting en
verkoopautomaten

Handels- en voorlichtingsdiensten

Diversen

De beurs is geopend van 9-6 uur
- zaterdags van 9-5 uur.
Catalogus f 2.50
Toegangsprijs f 2.50

Voordelige gecombineerde reis- en entreebiljetten verkrijgbaar aan de N.S. stations